

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2024.55.311952>

УДК 343.163

О. М. Красножон, здобувачка третього

(освітньо-наукового) рівня освіти, прокурор Офісу Генерального прокурора

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Навчально-науковий інститут права

Кафедра юстиції

вул. Володимирська, 60, Київ, 01033, Україна

e-mail: olena.krasnozhon@univ.net.ua, krasnozhon.om@gp.gov.ua

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-6617-6101>

ЗАХИСТ ПРОКУРОРОМ ПРАВ ДІТЕЙ ПРЕДСТАВНИЦЬКИМИ ЗАСОБАМИ: ПОШУК ІНТЕРЕСІВ ДЕРЖАВИ

У статті висвітлено деякі особливості законодавчої регламентації захисту прокурором прав дітей представницькими засобами крізь призму судової практики стосовно визначення інтересу держави у цій сфері.

Метою статті є виокремлення особливостей законодавчої регламентації реалізації функції прокуратури з представництва інтересів держави в суді у сфері охорони дитинства, зокрема при зверненні до суду з позовами про зобов'язання вжити заходів до нарахування та здійснення необхідних виплат, практики його застосування, а також внесення пропозицій щодо підвищення ефективності механізму захисту прав дітей засобами прокурорського представництва.

Констатовано недосконалість законодавчої регламентації представницької функції прокуратури, що звужує її правозахисний потенціал, а також послаблює правозахисний механізм у цілому, оскільки в процесі реалізації представницької функції прокурори ідентифікують прогалини у законодавчій регламентації державної політики у сфері охорони дитинства, а також підсилюють систему безоплатної правничої допомоги стосовно дітей засобами представницького характеру.

Доведено, що недосконалість законодавства та відсутність сталої й однозначної судової практики створюють складнощі у реалізації прокуратурою функції представництва інтересів держави у сфері охорони дитинства.

Сформульовано авторський концепт прокурорського представництва у сфері охорони дитинства, під яким запропоновано розуміти здійснювану спеціально уповноваженими суб'єктами – ювенальними прокурорами діяльність з ціннісно орієнтованим соціальним спрямуванням на реалізацію прав дитини на життя, охорону здоров'я, лікування, відпочинок, освіти, соціальне забезпечення, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні, а також на захист інтересів держави у цій сфері як стратегічного загальнонаціонального пріоритету.

З метою підвищення ефективності здійснення представницької діяльності та дієвості захисту і забезпечення прав дітей у цій сфері запропоновано внести відповідні законодавчі зміни до механізму нарахування та здійснення відповідних виплат дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування.

Ключові слова: прокуратура; прокурор; представництво інтересів держави в суді; інтереси держави у сфері охорони дитинства; обґрунтування підстав представництва; інтереси дітей; діти-сироти; діти, позбавлені батьківського піклування.

Постановка проблеми. Повномасштабна війна додатково підтвердила стан незахищеності та крайньої необхідності у захисті найвразливішої верстви суспільства – дітей як невід’ємної складової інтересів держави у сфері охорони дитинства, здійснення представництва яких у суді, в так званих виключних випадках, покладено законодавством саме на органи прокуратури.

Так, за наявних повноважень з початку року станом на вересень ювенальні прокурори пред’явили понад 600 позовів на суму 7,5 млрд грн. За кожним позовом прокурора у сфері охорони дитинства прямо чи опосередковано стоїть дитина, чії права та інтереси потребують захисту. Наразі позови прокурорів у сфері охорони дитинства спрямовані на: збереження мережі закладів освіти, охорони здоров’я, відпочинку, оздоровлення; недопущення нецільового незаконного використання майна та земельних ділянок зазначених закладів та бюджетних коштів, зокрема при проведенні публічних закупівель для потреб цих закладів; оскарження незаконних дій або бездіяльності уповноважених органів. Однак у практичній діяльності прокурори виявляють недоліки правозахисного механізму у цій сфері, зокрема у сфері правових відносин з приводу нарахування та здійснення визначених законодавством виплат дітям - сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування. Так, з визначеною статтею 1 Закону України «Про прокуратуру» [1] метою – захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави – ювенальні прокурори пред’являють позови на захист соціальних прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Для вирішення виключної правової проблеми при розгляді справ такої категорії Офіс Генерального прокурора звернувся з відповідним клопотанням до Верховного Суду, який його задовольнив. Однак Велика Палата Верховного Суду не побачила передумов для вирішення виключної правової проблеми щодо поширення поняття «інтерес держави» на сферу охорони дитинства та щодо підстав для представництва.

Зазначене додатково свідчить про необхідність подальшої наукової розробки як представницької функції, так і сфери охорони дитинства, що надалі може лягти в обґрунтування відповідних процесуальних документів прокурора.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Представницька функція прокуратури неодноразово ставала предметом наукових дискусій багатьох науковців, зокрема: Я. О. Берназюка, К. А. Гузе, О. В. Драган, Г. В. Попова, М. В. Руденка, М. М. Стефанчук, В. В. Сухоноса, О. О. Таможні та інших. Права дітей входили у сферу наукових інтересів, зокрема Н. В. Волкової, Н. М. Крестовської, О. О. Навроцького. При цьому особливості правової регламентації представницької функції у сфері охорони дитинства, зокрема при зверненні до суду з позовами про зобов’язання уповноважених органів здійснити належні виплати дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, а також актуальна судова практика зумовлюють потребу у додатковому дослідженні питань представництва прокурором інтересів держави саме у сфері охорони дитинства задля вдо-

сціоналення представницької функції прокуратури як складової правозахисного механізму Української держави.

Метою статті є виокремлення особливостей законодавчої регламентації реалізації функції прокуратури з представництва інтересів держави в суді у сфері охорони дитинства, зокрема при зверненні до суду з позовами про зобов'язання вжити заходів до нарахування та здійснення необхідних виплат, практики його застосування, а також внесення пропозицій щодо підвищення ефективності механізму захисту прав дітей засобами прокурорського представництва.

Виклад основного матеріалу. Питання захисту прав дітей представницькими засобами перебуває під постійною увагою прокурорів. Генеральний прокурор на координаційній нараді керівників правоохоронних органів 9 лютого 2024 року захист дітей на цей рік назвав одним із ключових пріоритетів для всіх правоохоронних органів України [2].

Відповідно до наказу Генерального прокурора «Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству» від 4 листопада 2020 р. № 509 ювенальні прокурори забезпечують здійснення представницької діяльності щодо захисту інтересів держави у сфері охорони дитинства з метою забезпечення повноцінного життя, всебічного виховання і розвитку дітей та захисту їхніх прав [3].

Таким чином, забезпечення умов для комфортного та безпечного життя дитини, її розвитку, освіти, харчування, лікування, відпочинку, соціального захисту є обов'язком органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які, серед іншого, мають реагувати на виявлені порушення.

У межах наявних повноважень, визначених ст. 131-1 Конституції України, ст. 23 Закону України «Про прокуратуру», ст. 53 КАС України, ст. 56 ЦПК України, ст. 53 ГПК України, органи прокуратури активно та ефективно вживають заходи для захисту інтересів держави у сфері охорони дитинства.

У сучасній науковій літературі серед тенденцій розвитку концептуального обґрунтування представницької функції прокуратури в Україні виокремлюють, зокрема невідповідність законодавчої регламентації цієї функції конституційним положенням стосовно обсягу об'єкта прокурорського представництва, а також полярність доктринальних поглядів на об'єкт та обсяг прокурорського представництва, зумовлена їхньою нечіткою нормативною визначеністю [4, с. 169]. Водночас кризь призму судової практики виокремлюють такі тенденції розвитку актуального концепту представницької функції прокуратури, як відсутність одноманітного розуміння категорії «інтереси держави» як об'єкта прокурорського представництва, а також формування полярних судових концепцій виключності прокурорського представництва [5, с. 122].

Означені тенденції розвитку актуального концепту представницької функції прокуратури, зумовлені потребою оптимізувати повноваження прокуратури в Україні поза межами сфери кримінальної юстиції, у тому числі у сфері охорони дитинства, призводять до суперечливої судової практики стосовно реалізації прокуратурою цієї функції у сфері охорони дитинства.

Так, Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо захисту соціальних прав Касаційного адміністративного суду 19 березня 2024 року розглянув справу № 340/11/23 за позовом Олександрівської окружної прокуратури

Кіровоградської області в інтересах держави в особі Петрівської селищної ради в особі структурного підрозділу Служби у справах дітей до відділу освіти Петрівської селищної ради про визнання бездіяльності протиправною і зобов'язання виплатити випускникам – дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, одноразову грошову допомогу відповідно до ст. 8 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» від 13.01.2005 р. № 2342-IV (далі - Закон) [6], за результатами якого зазначив, що інтерес держави охоплює суспільні (публічні) інтереси, тому прокурор може захищати і суспільні інтереси, зокрема громад, з тих самих підстав, що й інтереси держави (п. 53) [7].

При цьому судова палата також наголосила, що інтерес держави у сфері охорони дитинства – це публічний інтерес у широкому його розумінні (тобто інтерес щодо чітко невизначеного широкого кола осіб), натомість індивідуально виражені права чи інтереси конкретних осіб не можуть захищатись прокурором в обраний ним спосіб шляхом представництва інтересів держави, оскільки публічний інтерес складається з інтересів держави, її органів і посадових осіб, а також інтересів суспільства, тоді як приватний інтерес – це завжди інтерес окремої особи (п. 133) [7]. Таке твердження, на наш погляд, видається дискусійним в аспекті захисту прав дітей, оскільки сфера охорони дитинства повинна включати в себе обидві складові: і державну, і приватну. З цього приводу у науковій юридичній літературі зазначається про поєднання змістових напрямів ювенального права, зокрема як «... нерозривне діалектичне поєднання публічно-правових та приватноправових засад, яке «знімає» традиційну дихотомію права, що дає можливість ювенальне право зарахувати до третьої правової спільності – соціетального права, що є поєднанням галузей права, які «обслуговують» життєві потреби індивідів у ефективній безпечній праці, змістовному дозвіллі та повноцінному відпочинку, охороні здоров'я, достатньому життєвому рівні» [8, с. 5, 16].

Приватна складова охорони дитинства означає, що інтерес, право, потреба конкретної дитини є її особистим правом, інтересом, свободою, потребою, вона особисто у них зацікавлена та є їх «вигодонабувачем». Водночас забезпечення їхньої реалізації та отримання дитиною становить передусім державну складову. При цьому державна складова охорони дитинства означає як забезпечення дотримання прав, інтересів невизначеного кола дітей – суспільного інтересу, так і забезпечення приватного права, інтересу кожної окремої дитини, групи дітей, незалежно від того, чи це дитина вразливої категорії чи умовно благополучної, з огляду на те, що в умовах російської агресії кожна українська дитина є потерпілою від війни.

Про те, що захист і охорона прав дітей є діяльністю і суспільства, і держави, справедливо зазначає Г. О. Резнік: «Охорона і захист цивільних прав загалом та особистих немайнових прав дитини зокрема є частиною функцій не лише держави, а й діяльності усього громадянського суспільства. Суб'єктивне цивільне право, визнане суспільством та закріплене у законодавстві, має охоронятись не лише суспільством, а в першу чергу, державою як суб'єктом, наділеним функцією охорони і захисту прав і свобод громадян та інших суб'єктів» [9, с. 109].

В аспекті прокурорського представництва при напрацюванні концептуального підходу до формули представництва інтересів громадян у науковій юридичній літературі висловлюються пропозиції про виправданість підходу,

за яким «... під захист повинен підпадати саме інтерес тієї категорії осіб, які не можуть самостійно забезпечити його здійснення та захист, у результаті чого він стає інтересом публічним. Тобто за основу повинен братися не факт настання повноліття, а саме фактична здатність реалізувати та захистити власний інтерес» [10, с. 169]. Вважаємо доцільним додати до цієї формули також *встановлення неефективності елементів правозахисного механізму, які повинні були реалізувати свій правозахисний потенціал щодо захисту прав дітей* (тут і далі виділено мною – О. Красножон), що демонструє актуальна судова практика. Так, у згадуваній вище Постанові Верховного Суду у справі № 340/11/23 було констатовано, що обраний прокурором спосіб звернення до суду з посиланням на перший виключний випадок (якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження) не спрямований на захист інтересів держави у сфері охорони дитинства для соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, а направлений на захист охоронюваного законом інтересу конкретно визначених осіб, *у спосіб фактично надання правничої допомоги таким особам, що не узгоджується із Конституцією України та європейськими стандартами в частині повноважень, якими наділений прокурор щодо представництва прокурором інтересів держави в суді та свідчить про намагання прокурора повернутись до так званого загального нагляду* (п. 135) [7]. Водночас Верховний Суд зазначив, що з метою забезпечення представництва інтересів громадян у суді і водночас зменшення повноважень прокурора у цій сфері законодавством передбачено посилення ролі інституту безоплатної правової допомоги шляхом внесення змін до Закону України від 02.06.2011 р. № 3460-VI «Про безоплатну правову допомогу», за правилами якого право на безоплатну вторинну правничу допомогу згідно з цим Законом та іншими законами мають у тому числі діти-сироти чи діти, позбавлені батьківського піклування (п. 136) [7].

Проте варто зауважити, що надання такої допомоги має заявницький принцип на відміну від здійснення прокурором представництва. Крім того, прокурор, звертаючись до суду в інтересах держави у сфері охорони дитинства, не зв'язаний позицією позивача у справі. Відтак навіть у разі відмови позивача у підтримці правової позиції прокурора у справі, відмови від позову справа буде розглянута по суті, та за наявності позитивного судового рішення державний інтерес, який полягає у захисті інтересів дітей, буде захищений. Водночас питання розширення можливостей представництва інтересів дітей як суб'єктів безоплатної правничої допомоги було предметом окремого дослідження [11].

На противагу баченню судовою палатою у справі № 340/11/23 публічного інтересу як інтересів держави, її органів і посадових осіб, інтересів суспільства, а приватного інтересу – лише як інтересу окремої особи варто зазначити і підтримати правову позицію Великої Палати Верховного Суду, викладену у Постанові від 13.02.2019 р. у справі № 810/2763/17, згідно з якою за загальним визначенням «публічним інтересом» є важливі для значної кількості фізичних і юридичних осіб потреби, які відповідно до законодавчо встановленої компетенції забезпечуються суб'єктами публічної адміністрації. Тобто, публічний інтерес є не чим іншим, як певною сукупністю приватних інтересів [12].

Більш того, у справі № 340/11/23 йшлося про нездійснення виплат не одній дитині, а десятком, які до того ж становили певну групу суспільства – діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, захист інтересів яких має бути й інтересом держави з огляду на її соціальну спрямованість. То ж скільки дітей має охоплювати суспільний інтерес, порушення якого було б підставою для його захисту органами прокуратури? Навряд чи це той випадок, коли можна говорити про кількість і прагнути до нарощування кількості порушених прав дітей як умови для включення правозахисного механізму прокуратури. З цього приводу варто підтримати позицію судді С. М. Чиркіна, висловлену в окремій думці у цій справі, згідно з якою «... забезпечення взятих на себе державою обов'язків щодо підтримки дітей сиріт, яке прирівняно Законом до національної безпеки України, ефективності внутрішньої політики держави є невідмінною складовою «інтереси держави» [13].

На наш погляд, поняття державний, публічний, суспільний інтерес, а також приватний (особистий) інтерес мають конвергенцію, оскільки інтереси держави включають необхідність дотримання і захисту суспільного, приватного інтересу і навпаки.

Отже, проведений аналіз судової практики щодо захисту інтересів держави у сфері охорони дитинства засобами прокурорського представництва яскраво демонструє недоліки правозахисного механізму, зокрема дієвості інституту безоплатної правничої допомоги, щодо захисту дітей як вразливої верстви суспільства, а також неспроможності прокурора в умовах актуальної конституційної регламентації представницької функції ефективно здійснювати таку правозахисну діяльність, що призводить до того, що порушені права дітей так і залишилися незахищеними.

З цього приводу привертають увагу окремі думки суддів Верховного Суду у цій справі. Так, суддя Верховного Суду Я. О. Берназюк цілком справедливо ставить питання: «Як виглядає у цій ситуації адміністративний суд, який прямо самоусунувся, враховуючи гарантовані конституційні принципи верховенства права та пріоритету людини як найвищої цінності, від вирішення ситуації (спору), за якої держава, в особі створених нею суб'єктів владних повноважень, не виконала взяті на себе зобов'язання за Конституцією України, міжнародними договорами та законами України захищати дітей, у т.ч. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які є фактичними позивачами у цій справі?» [14].

Заслугує на підтримку також позиція судді Верховного Суду В. М. Кравчука, який в окремій думці слушно зауважує про те, що, коли у справі йдеться про індивідуально виражені права та інтереси дітей-сиріт та дітей, які є третіми особами, це не унеможливує їх захист як інтересів держави, а також визнає вирішальним те, чи узгоджується запропоноване правозастосування з конституційною метою захисту дітей [15].

Офіс Генерального прокурора, продовжуючи роботу щодо захисту прав дітей представницькими засобами, підготував клопотання про передачу на розгляд Великої Палати справи № 360/917/23 за позовом Сєверодонецької окружної прокуратури Луганської області в інтересах держави в особі Служби у справах дітей Сєверодонецької міської військової адміністрації до державного навчального закладу «Сєверодонецький професійний ліцей» про визнання протиправною безді-

яльності, зобов'язання вчинити дії до здійснення аналогічних виплат дітям. Суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, позов прокурора повернув через недоведення підстав звернення до суду в інтересах держави. Ухвалою Верховного Суду від 26.04.2024 р. справу передано на розгляд Великої Палати Верховного Суду з метою вирішення виключної правової проблеми щодо поширення поняття «інтерес держави» на сферу охорони дитинства та підстав для представництва прокурором у суді таких інтересів у випадку, якщо орган місцевого самоврядування не здійснює (неналежним чином здійснює) повноваження щодо контролю за виплатою одноразової грошової допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування [16]. На жаль, Велика Палата Верховного Суду 04.07.2024 р. дійшла висновку, що наведені Верховним Судом обґрунтування наявності виключної правової проблеми, вирішення якої необхідне для забезпечення розвитку права та формування єдиної правозастосовної практики, не створює підстав для прийняття до розгляду справи № 360/917/23 [17].

Небажання використовувати свої повноваження судом продемонстроване в цій окремо взятій справі, що має спонукати прокурорів і надалі застосовувати представницькі повноваження, а вчених – надати додаткове наукове обґрунтування представницької функції у сфері охорони дитинства, яке буде основою для обґрунтування відповідних процесуальних документів прокурорів у сфері охорони дитинства та для відповідних законодавчих ініціатив.

Окрім продемонстрованих складнощів у повноцінній реалізації прокурорами представницької функції, аналіз нормативно-правової бази та судової практики засвідчив також наявність неузгодженості у правовій регламентації процедури нарахування і виплати дітям такої допомоги, що вдається ідентифікувати в процесі реалізації представницької функції прокуратури.

Так, відповідно до ч. 7 ст. 8 Закону випускники навчальних закладів із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечуються за рахунок навчального закладу або відповідної установи у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, одягом і взуттям, а також одноразовою грошовою допомогою в розмірі не менше шести прожиткових мінімумів для осіб відповідного віку [6]. Згідно зі ст. 9 цього ж Закону витрати на утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, фінансуються з бюджетів та інших джерел. Водночас у ст. 25 Закону передбачено, що порядок відшкодування витрат, які пов'язані з утриманням цих дітей, а також *нарахування їм грошових виплат у разі працевлаштування та вступу до закладу освіти та інших виплат, встановлює Кабінет Міністрів України*. При цьому порядок відшкодування витрат на виплату допомоги випускникам закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, повне державне забезпечення відповідно до ст. 8 Закону при працевлаштуванні та вступі до навчального закладу відповідно до норм забезпечення випускників закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, затверджується Кабінетом Міністрів України (ст. 39-9 Закону).

Слід зауважити, що положення відповідної постанови Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 р. № 226 «Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт» (далі – Постанова) (підпункти 4, 5 пункту 13), на нашу думку, суперечать Закону та звучують його зміст (виплата ставиться під умову працевлаштування): учням, студентам з чис-

ла дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також учням, студентам, які в період навчання у віці від 18 до 23 років залишилися без батьків, що навчалися або виховувалися в навчально-виховних та закладах фахової передвищої та вищої освіти і перебували на повному державному утриманні, при їх працевлаштуванні видається одноразова грошова допомога в розмірі шести прожиткових мінімумів [18]. Отже, Постановою встановлені додаткові умови стосовно таких виплат, що позбавляє дітей гарантованих Законом виплат, а також є додатковою підставою для відмови у їх здійсненні.

Крім того, мають місце суперечності між статтями самого Закону: щодо зобов'язаної до виплати особи (ст. 8 Закону – забезпечення здійснюється за рахунок навчального закладу або відповідної установи, ст. 9 – витрати на утримання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, фінансуються з бюджетів та інших джерел). Відсутність єдиного визначеного джерела фінансування та відсутність єдиного уповноваженого органу, зобов'язаного здійснювати такі виплати, також дає можливість ухилитися від їх здійснення. Більш того, ст. ст. 25, 39-9 Закону зайво дублюють і невдалою технікою дають можливість спотворити закріплене ч. 7 ст. 8 Закону право отримати випускником – дитиною пільгової категорії допомогу без умови подальшого її працевлаштування або подальшого її вступу на навчання. Крім того, видається необхідним унормувати питання здійснення таких виплат приватними закладами, оскільки обов'язок утримання дітей - сиріт до 23 років покладається саме на державу.

Також видається невдалою визначена Законом конструкція щодо розміру виплат «не менше шести прожиткових мінімумів для відповідного віку», тобто постають питання, який орган і відповідно до якої методики чи залежно від якого способу розрахунку визначатиме остаточну суму до виплат. Відповіді, на наш погляд, мають бути надані у відповідному законодавчому унормуванні.

Варто зауважити, що наразі на розгляді у Верховній Раді України перебуває законопроект № 11040 «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» [19]. Як убачається з пояснювальної записки, його метою, зокрема є усунення правової колізії між ст. 8 Закону, яка не передбачає обов'язкового працевлаштування для можливості отримання допомоги, і ст. ст. 25, 39-9 цього ж Закону, які таку умову передбачають.

Підтримуючи необхідність удосконалення законодавчого регулювання механізму таких виплат, зауважуємо, що внесений законопроект не знімає усіх порушених вище питань. Крім того, видається дискусійним положення законопроекту про виключення із Закону ст. 39-9, законодавчу конструкцію якої, на наш погляд, можна розуміти як наявність окремих прав випускникам закладів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування на: - повне державне забезпечення *при працевлаштуванні*; - повне державне забезпечення при вступі до навчального закладу. Виключення ж цієї статті може звузити права дітей-випускників, зокрема позбавити права отримати виплату при працевлаштуванні, виплату *при вступі* до навчального закладу (додатково до виплати при закінченні навчального закладу), що підважує засади державної політики у сфері охорони дитинства.

Висновки і пропозиції. За результатами проведеного дослідження встановлено недосконалість законодавчої регламентації представницької функції про-

куратури, що звужує її правозахисний потенціал, а також послаблює правозахисний механізм у цілому, оскільки в процесі реалізації представницької функції прокурори визначають прогалини у законодавчій регламентації державної політики у сфері охорони дитинства, а також підсилюють систему безоплатної правничої допомоги стосовно дітей засобами представницького характеру.

Така недосконалість законодавства і відсутність сталої та однозначної судової практики створюють складнощі у реалізації прокуратурою функції представництва інтересів держави у сфері охорони дитинства, що свідчить про необхідність зміни концепту прокурорського представництва у сфері охорони дитинства, під яким варто розуміти *здійснювану спеціально уповноваженими суб'єктами – ювенальними прокурорами діяльність з ціннісно орієнтованим соціальним спрямуванням на реалізацію прав дитини на життя, охорону здоров'я, лікування, відпочинок, освіту, соціальне забезпечення, всебічний розвиток та виховання в сімейному оточенні, а також на захист інтересів держави у цій сфері як стратегічного загальнонаціонального пріоритету.*

З метою підвищення ефективності здійснення представницької діяльності та дієвості захисту і забезпечення прав дітей у цій сфері запропоновано внести відповідні законодавчі зміни:

- у Законі передбачити конкретне джерело виплат (до прикладу, кошти відповідного бюджету (державного чи місцевого залежно від підпорядкування закладу освіти);
- обов'язок здійснювати такі виплати покласти саме на розпорядників бюджетних коштів – суб'єктів владних повноважень, що також сприятиме врегулюванню питання здійснення виплат випускникам приватних закладів освіти;
- для забезпечення правової визначеності усі вищезазначені положення необхідно врегулювати саме на рівні Закону.

Список використаної літератури:

1. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 01.09.2024).
2. Відео трансляція запису виступу Генерального прокурора на координаційній нараді керівників правоохоронних органів 09.02.2024 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=60o-mNr25m4> (дата звернення: 02.09.2024).
3. Про особливості виконання функцій прокуратури з питань захисту інтересів дітей та протидії насильству: Наказ Генерального прокурора від 04.11.2020 р. № 509. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/nakazi-generalnogo-prokurora-z-snovnih-napryamiv-prokurorskoji-diyalnosti> (дата звернення 02.09.2024).
4. Стефанчук М. М. Представництво прокурором інтересів держави в суді: у пошуках тенденцій розвитку концептуального обґрунтування. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право». 2024. Випуск 37. С. 165-172.
5. Стефанчук М. М. Представницька функція прокуратури: актуальний концепт судової практики. Актуальні проблеми правознавства. 2024. № 1 (37). С. 117-125.
6. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005 р. № 2342-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> (дата звернення 02.09.2024).
7. Постанова Верховного Суду від 19.03.2024 р. у справі № 340/11/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117799323> (дата звернення: 22.06.2024).

8. Крестовська Н. М. Ювенальне право України: генезис та сучасний стан: автореф. дис. ... д-ра юрид.наук : 12.00.01. Одеса, 2008. 40 с.
9. Резнік Г. О. Право на захист особистих немайнових прав дитини. Приватне право і підприємництво. 2016. № 16. С. 108-111.
10. Стефанчук М. М. Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Київ, 2017. 470 с.
11. Красножон О. М. Розширення можливостей представництва інтересів дітей як суб'єктів безоплатної правничої допомоги. «Адвокатура України: сучасний стан та перспективи розвитку»: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції, м. Харків, 14 грудня 2023 року. С. 178-181.
12. Постанова Верховного Суду від 13.02.2019 р. у справі № 810/2763/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79883398> (дата звернення: 02.09.2024).
13. Окрема думка судді Верховного Суду Чиркіна С. М. від 19.03.2024 р. у справі № 340/11/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118108990> (дата звернення 02.09.2024).
14. Окрема думка судді Верховного Суду Берназюка Я. О. від 19.03.2024 р. у справі № 340/11/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117767759> (дата звернення: 02.09.2024).
15. Окрема думка судді Верховного Суду Кравчука В. М. від 19.03.2024 р. у справі № 340/11/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117974624> (дата звернення 02.09.2024).
16. Ухвала Верховного Суду від 26.04.2024 р. у справі № 360/917/23. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118662287> (дата звернення: 02.09.2024).
17. Ухвала Верховного Суду від 04.07.2024 р. у справі № 360/917/23 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120232709> (дата звернення: 01.09.2024).
18. Про поліпшення виховання, навчання, соціального захисту та матеріального забезпечення дітей-сиріт: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.1994 р. № 226. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-94-%D0%BF#Text> (дата звернення 02.09.2024).
19. Проект Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» № 11040, внесений Кабінетом Міністрів України на розгляд Верховної Ради України 26.02.2024 р. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43773> (дата звернення: 02.09.2024).

References

1. Law of Ukraine on providing organizational-legal conditions for the social protection of children-orphan and children deprived of parental care No. 2342-IV. (2005, January 13). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> [in Ukrainian].
2. Video transliatsiia zapysu vystupu Heneralnoho prokurora na koordynatsiinii naradi kerivnykiv pravookhoronnykh orhaniv (2024). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=60o-mNr25m4> [in Ukrainian].
3. Order by Prosecutor General of Ukraine about the peculiarities of the performance of the functions of the prosecutor's office in matters of protection the interests of children and combating violence No. 509. (2020, November 4). URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/nakazi-generalnogo-prokurora-z-osnovnih-napryamiv-prokurorskoyi-diyalnosti> [in Ukrainian].
4. Stefanчук М. М. (2024). Prosecutor's Representation of the State's Interests in Court: in Search of Trends in the Development of Conceptual Framework. Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni Karazina V. N., 37 [in Ukrainian].
5. Stefanчук М. М. (2024). Representative function of the prosecutor's office: a current concept of judicial practice. Aktualni problemy pravoznavstva, 1 (37) [in Ukrainian].
6. Law of Ukraine on providing organizational-legal conditions for the social protection of children-orphan and children deprived of parental care No. 2342-IV. (2005, January 13). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> [in Ukrainian].
7. Resolution of the Supreme Court of 19.03.2024, case No 340/11/23 (2024, March 19).

- URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117799323> [in Ukrainian].
8. Krestovska N. M. (2008). Juvenile law of Ukraine: genesis and current state. Doctor's thesis. Odesa [in Ukrainian].
 9. Reznik H. O. (2016). The right to protection of the child's personal non-property rights. Pryvatne pravo i pidpriemnytstvo, 16 [in Ukrainian].
 10. Stefanchuk M. M. (2017). Theoretical and Methodological, Organizational and Legal Bases for Implementation of the Representation Function by Public Prosecutor's Office of Ukraine. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
 11. Krasnozhon O. M. (2023). Expanding opportunities to represent children as subjects of free legal aid «Advokatura Ukrainy: suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku»: proceedings of the 5-th International and Practical Conference. Kharkiv: 178-181 [in Ukrainian].
 12. Resolution of the Supreme Court of 13.02.2019, case No 810/2763/17 (2019, February 13). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79883398> [in Ukrainian].
 13. Separate opinion of Judge Chyrkina S. M. of 19.03.2024, case No 340/11/23 (2024, March 19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118108990> [in Ukrainian].
 14. Separate opinion of Judge of Bernaziuka Ya. O. of 19.03.2024, case No 340/11/23 (2024, March 19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117767759> [in Ukrainian].
 15. Separate opinion of Judge of Kravchuka V. M. of 19.03.2024, case No 340/11/23 (2024, March 19). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117974624> [in Ukrainian].
 16. Resolution of the Supreme Court of 26.04.2024, case No 360/917/23 (2024, April 26). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118662287> [in Ukrainian].
 17. Resolution of the Supreme Court of 04.07.2024, case No 360/917/23 (2024, July 05). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/120232709> [in Ukrainian].
 18. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on improvement of education, training, social protection and material security of orphans No. 226. (1994, April 5). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/226-94-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
 19. Draft law of Ukraine on providing organizational-legal conditions for the social protection of children-orphans and children deprived of parental care (2024) No. 11040. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43773> [in Ukrainian].

Стаття надійшла 04.09.2024 р.

O. M. Krasnozhan, PhD student, Prosecutor of Prosecutor General's Office
Taras Shevchenko National University of Kyiv
the Department of Justice of the Educational and Scientific Institute of law
60 Volodymyrska St, Kyiv, 01033, Ukraine
e-mail: olena.krasnozhan@univ.net.ua, krasnozhan.om@gp.gov.ua
ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0008-6617-6101>

**PROTECTING OF CHILDREN'S RIGHTS
BY THE PROSECUTOR THROUGH REPRESENTATIVE MEANS:
SEARCH FOR THE INTERESTS OF THE STATE**

Summary

The article highlights some peculiarities of the legislative regulation of the prosecutor's protection of children's rights by means of representative means through the prism of court practice on determining the State's interest in this area.

The purpose of the article is to highlight the peculiarities of legislative regulation of the prosecutor's function of representing the State's interests in court in the area of child protection and also to make proposals for improving the efficiency of the mechanism of protection of children's rights by means of prosecutorial representation.

The author notes the imperfection of the legislative regulation of the representative function of the prosecutor's office, which narrows its human rights protection potential.

It is proved that imperfect legislation and the lack of consistent and unambiguous judicial practice create difficulties in the prosecutor's office's function of representing the interests of the State in the field of child protection.

The author formulates the author's own concept of prosecutorial representation in the field of child protection, which is proposed to be understood as the activities carried out by specially authorized subjects - juvenile prosecutors - with a value-oriented social focus on the realisation of a child's rights to life, healthcare, treatment, recreation, education, social security, comprehensive development and upbringing in a family environment, as well as on the protection of the State's interests in this area as a strategic national priority.

In order to increase the effectiveness of representative activities and the efficiency of protection and enforcement of children's rights in this area, it is proposed to introduce appropriate legislative changes to the mechanism for calculating and making appropriate payments to orphans and children deprived of parental care.

Keywords: prosecutor's office; prosecutor; representation of state interests in court; state interests in the field of child protection; justification of the grounds for representation; interests of children; orphans; children deprived of parental care.